

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT	629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04	UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
OŚRODEK INFORMACJI	693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23	00 - 503 W A R S Z A W A
		TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET	http://www.cbos.pl	E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/131/2000

ZAINTERESOWANIE WYBORAMI A POZIOM POPARCIA DLA KANDYDATÓW W WYBORACH PREZYDENCCKICH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Niewątpliwie dla wyników tegorocznych wyborów prezydenckich, a szczególnie ich pierwszej tury, duże znaczenie będzie miała frekwencja wyborcza, czyli to, ile osób uprawnionych do głosowania zdecyduje się pójść do urn 8 października. Przypomnijmy, że w pierwszych powszechnych wyborach prezydenckich w roku '90 wzięło udział 60,6% uprawnionych do głosowania. W drugiej turze, w której rywalizowali Lech Wałęsa i Stanisław Tymiński, frekwencja wyniosła 53,4%. Z kolei w pierwszej turze wyborów prezydenckich '95 wzięło udział 64,7% uprawnionych do głosowania. Druga tura, w której wybieraliśmy między Aleksandrem Kwaśniewskim a Lechem Wałęsą, zmobilizowała jeszcze większy odsetek obywateli - uczestniczyła w niej rekordowa w całym dziesięcioleciu liczba uprawnionych (68,2%). Warto jeszcze dodać, że wybory prezydenckie cieszyły się, jak dotąd, wyraźnie większą popularnością niż ważniejsze z punktu widzenia przyjętego w III RP modelu ustroju politycznego - wybory parlamentarne. W minionej dekadzie frekwencja w wyborach parlamentarnych sięgała niespełna 50% uprawnionych do głosowania lub nieznacznie przekraczała tę liczbę. Polacy najrzadziej uczestniczą w wyborach samorządowych - w roku '98 udział w nich wzięło około 30% dorosłych obywateli naszego kraju. Zainteresowaniu wyborami i tematowi uczestnictwa w wyborach poświęciliśmy jeden z ostatnich sondaży¹.

ZAINTERESOWANIE WYBORAMI

W sierpniu 71% ankietowanych deklaroowało, że interesuje się wyborami prezydenckimi, 27% zaś stwierdziło, że wybory te ich nie interesują. Mimo trwania kampanii wyborczej nieco obniżyła się - w porównaniu z wynikami z początku roku - atrakcyjność wyborów. Obecnie mniej badanych deklaruje wyraźne zainteresowanie wyborami, więcej zaś

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (123) przeprowadzono w dniach 4-7 sierpnia 2000 roku na 1028-osobowej reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

określa swoje zainteresowanie jako umiarkowane. Natomiast nie zmienił się odsetek osób, które zupełnie nie interesują się tym wydarzeniem. Liczba respondentów wyrażających zainteresowanie wyborami prezydenckimi (71%) w zasadzie nie odbiega znacząco od odsetka tych, którzy deklarują, że na pewno wezmą w nich udział (73%).

W porównaniu z sytuacją sprzed pięciu lat deklarowane zainteresowanie wyborami jest obecnie nieco wyższe. We wrześniu '95 na niespełna dwa miesiące przed wyborami dwie trzecie ankietowanych interesowało się nimi, jedna trzecia zaś nie przejawiała zainteresowania.

Tabela 1

Czy Pan(i) osobiście interesuje się wyborami prezydenckimi?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VIII 1995	IX 1995	I 2000	VIII 2000
	w procentach			
Zdecydowanie tak	18	21	36	26
Raczej tak	39	45	36	45
Raczej nie	26	25	18	19
Zdecydowanie nie	15	8	8	8
Trudno powiedzieć	2	1	3	2

Zainteresowanie wyborami w zasadzie nie wpływa znacząco na poziom poparcia dla głównych kandydatów do fotela prezydenckiego. Układ preferencji wśród wyborców uważnie śledzących wydarzenia związane z wyborami prezydenckimi nie odbiega istotnie od układu preferencji wśród wszystkich potencjalnych uczestników głosowania. Wśród osób niezainteresowanych wyborami poparcie dla Aleksandra Kwaśniewskiego jest nieco mniejsze niż wśród respondentów interesujących się tym wydarzeniem, co jednak nie wpływa na rozmiary przewagi, jaką ma urzędujący prezydent nad pozostałymi konkurentami. Również Andrzej Olechowski ma wśród osób niezainteresowanych wyborami nieznacznie mniejsze poparcie niż wśród tych, które z uwagą śledzą wydarzenia z nimi związane.

Tabela 2

Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich?	Odpowiedzi osób deklarujących udział w wyborach	
	Czy Pan(i) osobiście interesuje się wyborami prezydenckimi?	
	Tak (N=629)	Nie (N=103)
	w procentach	
Aleksander Kwaśniewski	64	58
Andrzej Olechowski	10	7
Marian Krzaklewski	6	6
Jarosław Kalinowski	4	6
Lech Wałęsa	3	5
Andrzej Lepper	2	3
Jan Łopuszański	1	0
Jan Olszewski	2	0
Janusz Korwin-Mikke	1	1
Trudno powiedzieć	7	14

Jeśli deklarowane zainteresowanie wyborami prezydenckimi uznać za dodatkowe kryterium weryfikujące zapowiadany udział w głosowaniu, to na tym etapie kampanii wyborczej frekwencja wynikająca z deklaracji wyniosłaby około 61%.

Badania prowadzone w minionej dekadzie przed wyborami prezydenckimi pozwalają stwierdzić, że w ciągu ostatniego dziesięciolecia ocena znaczenia wyborów prezydenckich dla kraju i osobiście dla ankietowanych pozostaje praktycznie bez zmian. Obecnie - podobnie jak przed pierwszymi wyborami w roku '90 i kolejnymi w roku '95 - około 90% ankietowanych sądzi, że wybory prezydenckie są dla naszego kraju ważnym wydarzeniem.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, jakie znaczenie dla kraju mają wybory prezydenckie? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	XI 1990	IX 1995	VIII 2000
	w procentach		
- bardzo ważne	45	46	42
- ważne	45	45	47
- mało ważne	8	8	8
- zupełnie nieważne	2	1	1
Trudno powiedzieć	0	0	2

Również obecne oceny ważności wyborów dla obywateli są takie same jak przed dziesięcioma i pięcioma laty - trzy czwarte ankietowanych ocenia, że wybory prezydenckie mają dla nich duże znaczenie.

Tabela 4

Jakie znaczenie mają wybory prezydenckie dla Pana(i) osobiście? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	XI 1990	IX 1995	VIII 2000
	w procentach		
- bardzo ważne	29	28	29
- ważne	45	47	46
- mało ważne	19	19	18
- zupełnie nieważne	6	6	4
Trudno powiedzieć	1	0	3

Można zatem powiedzieć, że ta część demokracji, jaką stały się u nas powszechne wybory prezydenckie, jest oceniana jako ważne wydarzenie - niezależnie od faktycznych uprawnień, jakie ma prezydent, a także tego, kto i w jakim stylu sprawował ostatnio ten urząd. Wydaje się, że wybory prezydenckie ważne są dla Polaków przede wszystkim ze względu na swój symboliczny charakter, czyli jako powszechne wybory głowy państwa.

PRZEKONANIE O WAŻNOŚCI WYBORÓW A POZIOM POPARCIA DLA POSZCZEGÓLNYCH KANDYDATÓW

Warto się przekonać, czy i jak dalece zainteresowanie wyborami, a co się z tym wiąże możliwy udział lub większe prawdopodobieństwo nieuczestniczenia w nich, mogą wpływać na układ sił w stawce najbardziej liczących się kandydatów.

Poprosiliśmy ankietowanych, by posługując się skalą zechcieli określić, w jakim stopniu - ich zdaniem - dla zwykłych ludzi ma znaczenie to, kto zostanie wybrany na urząd prezydenta. Odpowiedzi jednej piątej badanych (20%) bliższe były opinii, że w zasadzie dla zwykłego obywatela nie ma większego znaczenia to, kto będzie prezydentem przez najbliższe pięć lat, przy czym co dziewiąty respondent (11%) w pełni zgodził się z tą tezą. Natomiast

zdecydowana większość badanych (64%) za bliższą sobie uznała jednak opinię, iż wybory prezydenckie są wydarzeniem ważnym, w tym blisko dwie piąte ogółu (37%) - że bardzo ważnym.

Co ciekawe, ankietowani deklarujący prawicowe poglądy polityczne nieco częściej niż badani identyfikujący się z lewicą skłonni są traktować wybory prezydenckie jako wydarzenie - z punktu widzenia zwykłego obywatela - niezbyt istotne (patrz tabele aneksowe). Natomiast respondenci o orientacji lewicowej najsilniej ze wszystkich są przekonani, że wybory prezydenckie również dla zwykłych obywateli są czymś ważnym. Różnicę między deklaracjami osób o lewicowych poglądach politycznych i prawicowych widać jeszcze wyraźniej, jeśli wziąć pod uwagę siłę tego rodzaju przekonania.

Poza poglądami politycznymi ocena znaczenia wyborów prezydenckich związana jest również z poziomem wykształcenia. Im wyższe wykształcenie, tym większa skłonność do pomniejszania znaczenia wyborów prezydenckich, natomiast im niższe wykształcenie, tym silniejsze przekonanie o wysokiej randze wyborów. Można sądzić, że taki układ deklaracji wynika stąd, iż oceniając znaczenie wyborów prezydenckich osoby z wyższym wykształceniem w największym stopniu biorą pod uwagę faktyczne uprawnienia prezydenta w naszym systemie politycznym, mniej zaś skłonne są do uznawania symbolicznej wagi tego wydarzenia jako wyborów głowy państwa, co z kolei zapewne w największym stopniu biorą pod uwagę badani z wykształceniem podstawowym.

Kierunek zróżnicowania opinii związanych z deklarowanymi poglądami politycznymi pozwala przypuszczać, że ocena ważności wyborów nie wpływa na zmniejszenie różnic w popularności między prowadzącym w sondażach Aleksandrem Kwaśniewskim a pozostałymi pretendentami do urzędu prezydenta. Przeciwnie, widać, że wśród osób przypisujących wyborom prezydenckim największe znaczenie (czyli, jak można zakładać, relatywnie najbardziej pewnych uczestników głosowania) odsetek zwolenników obecnego prezydenta jest stosunkowo najwyższy.

Tabela 5

Na kogo z tej listy najchętniej oddał(a)by Pan(i) głos w wyborach prezydenckich?	Odpowiedzi osób deklarujących udział w wyborach					
	Ocena ważności wyborów (na 7-punktowej skali: od 1- „To, kto będzie prezydentem, jest bardzo ważne”, do 7 - „To, kto będzie prezydentem, to wszystko jedno”)					
	1	1+2+3	1+2+3+4	1+2+3+4+5	1+2+3+4+5+6	1+2+3+4+5+6+7
	w procentach					
Aleksander Kwaśniewski	68	67	66	65	64	63
Andrzej Olechowski	10	10	9	9	9	10
Marian Krzaklewski	6	6	6	7	6	6
Jarosław Kalinowski	5	5	4	5	5	5
Lech Wałęsa	3	3	4	4	3	4
Andrzej Lepper	3	3	2	2	2	3
Jan Łopuszański	1	1	1	1	1	1
Jan Olszewski	1	1	1	2	1	1
Janusz Korwin-Mikke	0	0	0	0	1	1
Trudno powiedzieć	4	5	6	6	7	7
	N=320	N=467	N=545	N=624	N=680	N=738

Jeśli zatem wielkość znaczenia przypisywanego wyborom uznać za kryterium regulujące udział w wyborach, to widać, że raczej nie będzie ono miało wpływu na zmianę w dotychczasowym układzie popularności pretendentów do urzędu prezydenckiego. Oczywiście powyższe dane świadczą jedynie o tym, jak na obecnym etapie kampanii wyborczej znaczenie przypisywane wyborom wpływa na układ sił w gronie kandydatów na urząd prezydenta. Jest oczywiste, że na frekwencję wyborczą wpływa także szereg czynników innych niż tylko znaczenie przypisywane wyborom. Najważniejsze będzie zapewne to, w jakiej mierze dla zwolenników kandydata cieszącego się w sondażach zdecydowanie największą popularnością dobre wyniki okażą się demobilizujące, gdyż sondażowa przewaga może dawać poczucie, że ich kandydat wygra, bez względu na to, czy oni sami będą brać udział w głosowaniu czy też nie będą w nim uczestniczyć. Z drugiej strony istotny będzie także stopień mobilizacji zwolenników kandydatów zyskujących mniejsze poparcie, a zatem to, czy - według nich - ich udział w głosowaniu może być bez znaczenia, ponieważ bez względu na to, czy wezmą udział w wyborach czy nie, ich faworyt i tak nie będzie miał większych szans na zwycięstwo.

**OPINIE O MOTYWACJACH UDZIAŁU W WYBORACH
I PRZYCZYNACH ABSENCJI WYBORCZEJ**

Niemal wszyscy ankietowani są zdania, że najważniejszym motywem skłaniającym wyborców do udziału w głosowaniu jest dawanie wyrazu swoim poglądom, czyli chęć czynnego wsparcia wybranego kandydata. Jako istotne powody udziału w wyborach wskazane zostały także: motywacje wynikające z poczucia obywatelskiego obowiązku oraz potrzeba uczestniczenia w życiu publicznym i wpływania na losy kraju. Nieco rzadziej ankietowani przypisują osobom uczestniczącym w wyborach motywacje negatywne, czyli chęć niedopuszczenia do wyboru osoby przez nich niepopieranej lub ocenianej jako nieodpowiednia. Ważną przyczyną udziału w wyborach jest także chęć wpływania na utrwalenie systemu demokratycznego w Polsce. Stosunkowo rzadziej badani dostrzegają wśród wyborców takich uczestników, którzy biorą udział w wyborach tylko z powodu wpływu atmosfery wyborczej i nacisku społecznego lub jedynie z przyzwyczajenia. W ciągu ostatnich pięciu lat oceny motywacji obywateli do uczestnictwa w wyborach niemal się nie zmieniły.

Tabela 6

Jak Pan(i) sądzi, czym na ogół kierują się ludzie w Polsce chodząc na wybory? Czy chodzą, bo:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1995		2000	
	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach			
- chcą poprzeć, wybrać swego kandydata	94	3	95	2
- uważają to za swój obowiązek obywatelski	85	12	86	11
- chcą wpłynąć na losy kraju	85	9	84	11
- uważają, że niewzięcie udziału w głosowaniu przyczyni się do wyboru niewłaściwego człowieka	76	14	78	15
- chcą wpłynąć na rozwój demokracji w Polsce	76	11	76	15
- mówi się, że trzeba wziąć udział w wyborach	64	30	68	27
Chodzą z przyzwyczajenia	39	52	53	41
Chodzą, ale nie jest to dla nich ważne	37	48	36	50

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”.

Przyczyny absencji wyborczej wyjaśniają ankietowani przede wszystkim w kategoriach politycznych - rozczarowaniem sytuacją w kraju oraz zniechęceniem do polityków i całej klasy politycznej. Jako istotny powód nieobecności na wyborach wskazywane jest także niedostateczne poczucie podmiotowości obywatelskiej, czyli przekonanie, że uczestnictwo w akcie wyborczym praktycznie w żaden sposób nie wpływa na sytuację w kraju i zachodzące zmiany. Ponad cztery piąte ankietowanych uważa, że osoby niebiorące udziału w wyborach po prostu nie interesują się polityką. Warto zauważyć, że odsetek ankietowanych, którzy jako ważną przyczynę nieuczestniczenia w wyborach wskazują brak dobrych kandydatów, jest obecnie niemal taki sam jak przed wyborami w roku '95. Ponad połowa badanych sądzi, że ci, którzy nie chodzą na wybory, nad uczestnictwo w demokratycznych procedurach przedkładają inne aspekty życiowej aktywności i po prostu nie mają czasu. W porównaniu z rokiem '95 jest to jedyna przyczyna, co do której odnotowaliśmy zauważalny wzrost odsetka wskazań.

Tabela 7

Czym, Pana(i) zdaniem, kierują się ci, którzy nie chodzą na wybory? Czy nie chodzą, bo:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1995		2000	
	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach			
- są rozczarowani tym, co się dzieje w kraju	92	4	94	4
- uważają, że to nie ma znaczenia, czy pójść czy też nie, bo i tak nic to nie zmieni w kraju	90	7	90	6
- zachowania i wypowiedzi polityków zniechęcają ludzi do głosowania	88	6	87	7
- nie interesują się polityką	81	13	83	13
- uważają, że nie ma dobrego kandydata	73	15	70	19
- nie chce im się, nie mają czasu	44	46	54	37
- uważają, że wyniki wyborów nie są ważne dla kraju	48	40	48	41

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”.

Można zakładać, że osoby, które przypisują wyborom prezydenckim mniejsze znaczenie, łatwiej mogą usprawiedliwić swoją absencję wyborczą - jest zatem bardziej prawdopodobne, że nie wezmą w nich udziału. Również poziom zainteresowania wyborami można traktować jako wyznacznik większego lub mniejszego prawdopodobieństwa udziału w wyborach. Jednak w świetle deklaracji ankietowanych na dwa miesiące przed terminem wyborów ani poziom zainteresowania, ani nawet niższa (analizowana według wielkości znaczenia przypisywanego wyborom) frekwencja wyborcza nie wpływa na radykalną zmianę w obecnym układzie popularności kandydatów na najwyższy urząd w państwie.

Opracował

Krzysztof PANKOWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy Pan(i) osobiście interesuje się wyborami prezydenckimi?
(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	71	27	2	1027
Płeć				
Mężczyźni	77	22	2	488
Kobiety	66	32	2	540
Wiek				
18-24 lat	62	35	3	147
25-34	67	31	2	182
35-44	76	23	1	200
45-54	78	22	0	195
55-64	71	25	4	129
65 lat i więcej	69	29	2	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	66	33	1	385
Miasto do 20 tys.	72	22	6	112
20-100 tys.	68	29	2	204
101-500 tys.	78	22	1	202
501 tys. i więcej mieszk.	79	21	0	124
Wykształcenie				
Podstawowe	58	39	3	285
Zasadnicze zawodowe	75	25	0	319
Średnie	74	23	2	338
Wyższe	86	14	0	86
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	89	11	0	60
Prac. umysł. niż. szczebla	80	19	1	85
Pracownicy fiz.- umysł.	69	24	7	78
Robotnicy wykwalifikowani	75	22	3	141
Robotnicy niewykwalifik.	69	31	0	46
Rolnicy	65	35	0	38
Pracujący na własny rach.	71	29	0	64
Bierni zawodowo				
Renciści	61	37	2	131
Emeryci	74	24	1	188
Uczniowie i studenci	65	33	2	59
Bezrobotni	59	39	2	90
Gospodynie domowe i inni	72	28	0	46
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	78	18	4	169
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	82	18	0	81
sekt. pryw. poza rolnict.	73	26	1	237
prywatnym gosp. rolnym	71	29	0	57
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	64	33	3	117
276-399	70	30	0	101
400-549	74	25	2	197
550-799	74	25	1	137
Powyżej 799 zł	89	11	0	164
Ocena własnych war. mater.				
Złe	60	39	1	335
Średnie	75	23	2	472
Dobre	79	19	3	220
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	59	33	8	62
Raz w tygodniu	70	28	2	547
1-2 razy w miesiącu	73	26	2	173
Kilka razy w roku	73	26	1	158
W ogóle nie uczestniczy	75	25	0	88
Poglądy polityczne				
Lewica	84	16	1	323
Centrum	69	30	1	264
Prawica	82	15	3	213
Trudno powiedzieć	44	52	3	227

Tabela 2. Czy, Pana(i) zdaniem, tak naprawdę dla zwykłych ludzi ma jakieś znaczenie to, kto będzie prezydentem przez następne pięć lat czy też jest to wszystko jedno? 1 - To, kto będzie prezydentem, to wszystko jedno; 2 - Odpowiedź ambiwalentna; 3 - To, kto będzie prezydentem, jest bardzo ważne (%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	20	11	64	5	1027
Płeć					
Mężczyźni	23	11	62	4	488
Kobiety	17	11	67	5	540
Wiek					
18-24 lat	21	12	63	5	147
25-34	25	15	56	4	182
35-44	15	10	74	1	200
45-54	20	12	66	3	195
55-64	20	15	60	5	129
65 lat i więcej	19	5	66	11	175
Miejsce zamieszkania					
Wieś	20	10	64	6	385
Miasto do 20 tys.	18	7	72	3	112
20-100 tys.	20	21	56	3	204
101-500 tys.	18	8	67	6	202
501 tys. i więcej mieszk.	26	8	66	0	124
Wykształcenie					
Podstawowe	16	10	66	9	285
Zasadnicze zawodowe	18	11	67	3	319
Średnie	23	13	61	3	338
Wyższe	26	10	62	1	86
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	22	15	61	1	60
Prac. umysł. niż. szczebla	35	16	47	1	85
Pracownicy fiz.- umysł.	17	10	63	9	78
Robotnicy wykwalifikowani	18	11	70	1	141
Robotnicy niewykwalifik.	18	6	76	0	46
Rolnicy	20	12	63	4	38
Pracujący na własny rach.	13	17	68	1	64
Bierni zawodowo					
Renciści	18	10	68	4	131
Emeryci	21	5	64	11	188
Uczniowie i studenci	17	18	57	9	59
Bezrobotni	18	12	65	5	90
Gospodynie domowe i inni	19	13	68	0	46
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	26	14	60	0	169
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	18	13	61	8	81
sekt. pryw. poza rolnict.	19	13	67	2	237
prywatnym gosp. rolnym	19	11	61	8	57
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	17	16	64	3	117
276-399	15	7	74	4	101
400-549	21	9	66	4	197
550-799	23	13	62	2	137
Powyżej 799 zł	17	8	73	1	164
Ocena własnych war. mater.					
Złe	20	13	61	6	335
Średnie	20	11	65	4	472
Dobre	21	9	67	3	220
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	12	12	68	8	62
Raz w tygodniu	21	10	64	4	547
1-2 razy w miesiącu	20	13	61	6	173
Kilka razy w roku	17	13	67	2	158
W ogóle nie uczestniczy	21	11	64	5	88
Poglądy polityczne					
Lewica	16	11	72	1	323
Centrum	25	12	61	2	264
Prawica	21	10	66	3	213
Trudno powiedzieć	18	11	56	15	227